TITO — AZ ÖNIGAZGATÁSRÓL

— szövegválogatás —

Tito elvtársnak, a párt élére kerülése 40. évfordulója, mindannyiunk jubileumának kapcsán, valamint 85. születésnapja alkalmából egy szövegösszeállítást közlünk beszédeinek és cikkeinek tartalmából válogatott idézetekből.

J. B. Tito egyénisége sokoldalú, de mindenekelőtt példás forradalmár és marxista, aki egész életét a munkásosztály szocializmusért vívott forradalmi harcának szentelte. Alkotó munkáját szüntelenül érezzük hazánk forradalmi fejlődésében, de talán a legjobban az önigazgatási, társadalmi viszonyok rendszerének bevezetésekor éreztük ezt. Mint marxista, Tito elvtárs a forradalmat állandó átalakulások folyamatának tekinti, amelyben a munkásosztály és a többi dolgozók történelmi törekvéseit tűzi ki maga elé minden kommunista az ellentmondások nélküli társadalom építése során.

Tito elvtárs mindig a munkásemberekben látta a fő alkotóerőt, és megalkuvás nélkül harcot követelve mindenkitől a dolgozók jobb életéért és boldogságáért küzd. Az 50-es években Tito stratégiájának, az önigazgatás kialakításának, történelmi jelentősége van. Fontos fordulópont volt ez hazánk társadalmi életében, mert új utat jelentett a demokratizmus és humanizmus viszonyainak előrehaladásában. Az önigazgatás koncepciójának új formája már nem az államapparátusra támaszkodik, hanem a közvetlen termelőkre, a ma már társult munkaszervezetekbe tömörült dolgozók alkotó erejére. A társadalmi-gazdasági és politikai viszonyok átalakulása nem volt egyszerű és zökkenőmentes út. Az opportunizmus, konzervatizmus és kishitűség, lépten-nyomon fékezte (vagy legalábbis megpróbálta) a demokratikus viszonyok kialakulását. J. B. Tito mindenkor idejében figyelmeztetett bennünket, kíméletlenül ostromozta a bürokratikus és technokratikus vagy éppen a liberalista erőket, hangsúlyozta a dolgozók történelmi szerepét, a munkásosztály forradalmiságát.

Tito elvtárs kezdeményezésére vezettük be az önigazgatást, de ő jómaga sem gondolta soha, hogy ő az alkotója ennek az elképzelésnek. Az eszme Marxtól és Engelstől, a párizsi kommün tapasztalatain gazdagodva a munkásmozgalom fejlődése során alakult és formálódott tovább. A lényege tkp. az, hogy az osztályellentétek megszüntetésével kiküszöböljük a termelőeszközöknek és a többletmunkának az elidegenítését a termelőktől, a munkásosztálytól. Tito maga mondta egy ízben, hogy: „... nem a mi korszakalkotó találmányunk a marxizmus és a leninizmus tudományának továbbfejlesztésében, nem a mi újkeletű kísérletünk a szocializmus építésének útján stb. Nem. Ennek a tettnek a lényege a marxizmus-leninizmus tudományában van. De korszakalkotó jelentőségű egyrészt azért, mert a marxista tudomány az egyik leglényegesebb, ha nem a leglényegesebb jelentőséget tulajdonítja neki a társadalomban, a termelési és elosztási viszonyok átalakításában, másrészt pedig azért, mert első ízben válik valóra a történelemben, ráadásul egy olyan kis és elmaradott ország forradalmi fejlődésének igen rövid szakaszában, amilyen a miénk." A mi érdemünk, tehát az, hogy az önigazgatási társadalmi viszonyokat először mi kezdtük a legteljesebb formájában megvalósítani, saját gyakorlatunk és alkotókészségünk révén. Tito elvtárs sosem volt receptek, dogmák sem pedig tekintélyek rabja. A jugoszláv kommunisták saját erejükre támaszkodnak, és mások tapasztalatait mindenkor bírálóan felülvizsgálva alkalmazták vagy elvetették.

Nyilvánvaló, hogy a szocializmus útjai világszerte különbözőek. Ez a szöveggyűjtemény megpróbál képet adni arról, hogy, mi is a lényege a jugoszláv elképzelésnek, mi a lényege a mi proletárdiktatúránknak. Az említett jubileum eggyel több ok, hogy a társadalmi önigazgatásról beszéljünk.

A szöveggyűjtemény Tito elvtárs megjelentetett beszédeiből és cikkeiből (Forum könyvkiadó sorozata), valamint más válogatott beszédekből (Kossuth könyvkiadó — Budapest/73) és a Magyar Szóban publikált felszólalásokból készült. A válogatások különfélék, foglalkoznak az önigazgatási viszonyok elméleti indoklásaival, de gyakorlati társadalmi-politikai jelenségekkel és nehézségekkel is. Mindenesetre csak a legfontosabb és gyakran a döntő jelentőségű szavak kerültek válogatásunkba, amelyek annak idején időszerűek voltak, ma pedig mélyen tanulságosak.

Mivel olyan egyéniség szavait idézzük, akinek lényeges befolyása van forradalmi irányvonalunkra, a szöveggyűjtemény egyben időrendben felállított dokumentum is, társadalmunk előrehaladásának történelmi tolmácsa.

*

„Népképviselő elvtársak és elvtársnők!
A képviselőház ma tárgyal a szocialista Jugoszlávia egyik legjelentősebb törvényéről, a munkásigazgatási törvény tervezetéről, amely előírja, hogy az állami gazdasági vállalatokat és a felső fokú gazdasági egyesüléseket a munkaközösség igazgassa. A termelőeszközök államosításáról szóló törvény meghozatala után ennek a törvénynek a meghozatala lesz a Népszkupstina legjelentősebb történelmi cselekedete. A termelőeszközök államosításával még nem valósult meg a munkásmozgalomnak az a mozgósító jelszava, hogy „a gyár a munkásoké". Ugyanis „a gyár a munkásoké, a föld a parasztoké" nem valami elvont propagandajelszó, hanem mély és tartalmas értelme van. Ez a jelszó tartalmazza a szocialista termelési viszonyok egész programját mind a társadalmi tulajdont illetően, mind a dolgozók jogait és kötelességeit illetően. Tehát ha valóban szocializmust akarunk építeni, ezt a jelszót meg lehet és meg kell valósítanunk a gyakorlatban.

Ez a törvény, amely a munkaközösségre ruházza a gyárak és vállalatok stb. igazgatását, logikus következménye a szocialista építés fejlődésének hazánkban. A népuralom sok-sok intézkedésének következetes folyománya ez a szocializmusba vezető egyenes úton. Erre már részben megértek a feltételek. Munkaközösségeink hovatovább naponta bizonyítják érettségüket, nagyfokú öntudatukat a tervfeladatok teljesítéséért kifejtett hősies erőfeszítéseikben." (Munkásönigazgatás a vállalatokban. A jugoszláv népképviselőház első rendkívüli ülésén 1950. június 26-án tartott expozé az állami gazdasági vállalatoknak és a felsőbb fokú gazdasági egyesüléseknek a munkaközösségek által való igazgatásáról szóló alaptörvény ügyében.)

„Ezek a tények azt mutatják, hogy utunk összhangban van a marxista tudománnyal, s hogy ez az út sikeres és győzelmes. Amikor azt mondom, hogy utunk összhangban van a marxista tudománnyal, ezzel nem azt akarom mondani, hogy ez az egyedüli út vezet a szocializmusba, és hogy minden országban pontosan úgy kell csinálni, ahogyan mi csináltuk és csináljuk Jugoszláviában. Nem. Szerintünk ez csak nálunk Jugoszláviában az egyedüli út. A különböző országokban a különböző gazdasági, kulturális és más körülmények különböző formákat követelnek meg a munkában. Ebben az értelemben nem ajánlatos semmiféle recept vagy sablon. Van marxista tudományunk mint alap, csak értenünk kell a módját, hogy ez a tudomány vezéreljen bennünket a gyakorlatban, hogy ennek szellemét, értelmét keltsük életre. A marxista tudomány alapján szerzett tapasztalat a legjobb iskola. Természetesen mások is élhetnek ezekkel a tapasztalatokkal, de nem minden részletükben. Figyelembe kell venni egy szocialista ország pozitív eredményeit, utána azonban meg kell a legmegfelelőbb módszert is ugyanezen eredmények elérésére. Ugyanilyen

fontos meglátni a kedvezőtlen jelenségeket és balsikereket is egy szocialista országban, azután pedig azon fáradozni, hogy a saját országunkban elkerüljük a kedvezőtlen jelenségeket, hogy jobb megoldást, jobb módszereket találjunk."

(Munkásigazgatás a vállalatokban. A jugoszláv népképviselőház első rendkívüli ülésén 1950. június 26-án tartott expozé az állami gazdasági vállalatoknak és a felsőbb fokú gazdasági egyesüléseknek a munkaközösségek által való igazgatásáról szóló alaptörvény ügyében.)

*

„Megváltoztattuk a párt nevét. Neve ezentúl Jugoszláv Kommunisták Szövetsége. Ezt nem azért tettük, hogy elhalványítsuk a kommunisták szerepét és arculatát, hanem hogy ezt a szövetséget magasabb fokra emeljük és olyan irányt adjunk neki, amely hazánk jelenlegi fejlettségi fokának s az egész társadalmi élet demokratizálásának megfelel. Ma minden erőnkkel a demokratizálásra törekszünk, és ezen a téren óriási az előrehaladás, hiszen a munkások kezükbe vették a vállalatok igazgatását, ők az urai a termelésnek, a közigazgatásban pedig mindenütt folyik a decentralizálás. Ezek mind egy valóban szocialista országra jellemző demokratikus intézkedések. Jelen helyzetben a kommunistáknak új, sajátos feladataik vannak: tanítóknak, tanácsadóknak, az igazi szocialista eszme hordozóinak kell lenniük, nem adminisztratív úton, nem a parancsolás, hanem meggyőzés, személyes példamutatás útján. Azok, akik azt állítják, hogy ez elhajlás, hogy mi megtagadjuk a kommunizmust — tévednek. Nem. Nem tagadjuk meg a kommunizmust, hanem nem olyannak tartjuk és olyannak akarjuk mutatni a kommunizmust az emberek és a nép előtt, amilyen a Szovjetunióban, ahol egy nagy forradalom után helytelen útra tértek. Meg akarjuk mutatni, hogy a kommunizmus nem egyes személyek ügye, hanem az emberiség jövendő boldogságát jelenti.

Mi még távol vagyunk a kommunizmustól. Bárcsak valóra válthattuk volna már most. Mert mit is jelent a kommunizmus? A kommunizmus anyagi bőséget jelent. Nekünk elegendő eszközt kell teremtenünk a szükségletek kielégítésére, hogy mindenkinek szükségletei szerint adjunk, s ne pedig úgy, mint sajnos ma történik, vagyis mindenkinek érdeme szerint, mivelhogy ma még mindenből kevés van. Ez az első szakasz. A második szakasz még távoli jövő. Mi, kommunisták — én most itt a szocialista polgáraink között jelenlevő kommunistákhoz szólok — kötelesek vagyunk megmondani, hogy egyáltalán nincs jogunk valamiféle emberfölötti lényeket csinálni magunkból. Mi csak emberek vagyunk, s kötelezően tisztában kell lennünk azzal, hogy munkánkat népünknek, hazánknak szenteljük. Ezért az erőfeszítésért semmiképpen sincs jogunk holmi külön jutalomra.

Nem azért harcolunk, nem azért dolgozunk, hogy holmi kiváltságokhoz jussunk, hanem azért, hogy minél jobban hozzájáruljunk polgáraink boldogulásához, az emberiség boldogulásához. Ha nem így gondolkodnánk, hanem úgy tennénk, ahogyan a szovjetunióbeli bürokraták, akkor nem volnánk kommunisták, hanem kiváltságokra pályázó kaszt, mások hátán élő és mások verejtékén hízó emberek volnánk, márpedig mi nem vagyunk ilyenek, és nem is szabad ilyeneknek lennünk.

A mi demokráciánknak viszont meg van a gazdasági alapja. Mindenekelőtt az a célja, hogy megélhetést nyújtson. Nemcsak politikai, hanem gazdasági kell, hogy legyen a demokrácia. Az egész közösségnek gondoskodnia kell minden egyes emberről, és minden egyes személynek öntudatosan és fegyelmezetten, a közösség tagjaként dolgoznia kell a közösség érdekében, következésképpen saját érdekében is. A mi demokráciánk két dolgot követel. Először is, hogy a kormányzat tisztában legyen azzal, mi a demokrácia, és lehetővé tegye az embereknek, hogy munkához és kenyérhez jussanak. Az olyan demokráciában mint a miénk, nem létezhetnek más hátán élő paraziták. Ha itt-ott még vannak is, ez ritka jelenség, s ez egyszer el fog tűnni demokráciánkból. Másodszor, ugyanígy minden egyes embernek tisztában kell lennie azzal, hogy ha neki joga van demokratikus bánásmódot követelni, akkor ő is köteles demokratikus magatartást tanúsítani a közösség iránt. Hogy jobban megértsétek, ezzel azt akarom mondani, hogy az egyén a közösség fegyelmezett tagja, kell, hogy legyen. Nem szabad csak önmagának élnie, nem szabad olyannak lennie, mintha semmi köze sem volna az egész közösség érdekeihez. Ez a demokrácia. A demokrácia és az emberek öntudata át kell, hogy hassa egymást.

Ezek az elemek különböztetik meg tehát a mi demokráciánkat a nyugati demokráciától. Természetesen mi nem törődünk az egyik vagy másik oldalról hallható mesékkel, hanem haladunk tovább előre a mi utunkon. Demokrácia nélkül nincs szocializmus. Szeretnénk ha sokkal szélesebb és mélyebb volna hazánkban a demokrácia, mint most". (Tito: Beszédek és cikkek, Fórum Könyvkiadó — Novi Sad, 1964. „A Smederevska Palankán mondott beszéd", 1952. december 16-án.)

*

„Tudjátok, hogy nagy fontosságú intézkedéseket tettünk egész életünk demokratizálása és decentralizálása érdekében, s hogy sok-sok felelős funkciót, melyek eddig a központ hatáskörébe tartoztak, átruháztunk a járásokra, amelyek most erős gazdasági és politikai egységekké fejlődnek. Ide erős, kötelességtudó emberek kellenek. Jól tudjátok, hogy a gyárakat a munkásoknak adtuk át igazgatásra. Tudnotok kell, hogy a munkások-

nak valóban joguk van igazgatni. Ők a gazdái a vállalatoknak, ők felelnek azért is, amit maguknak, és azért is, amit a közösségnek tesznek. Ti mint hatóság, különösen mint népbizottság nem lehettek a gazdasági fejlődés fékezői. Másrészt — ez pedig nem lesz nehéz — a munkásoknak meg kell érteniük a közösség iránti kötelezettségeiket. Meg kell teremteni a harmonikus viszonyt és fejleszteni a demokratikus törekvéseket fentről egészen leig. Hasztalan volna az a fáradozásunk, hogy megsemmisítsük és felszámoljuk a társadalom pórusaiba már-már behatoló bürokratizmust, ha a bürokratizmust csak fent szüntetnénk meg, lent viszont gyökereket verne. Ez még veszélyesebb volna. Éppen lent kell, hogy a legteljesebb mértékben érvényesüljön az igazi demokrácia, amelynek kell, hogy gazdasági alapja legyen. A hatóság és a termelők közötti együttműködést helyesen kell kialakítani, ha azt akarjuk, hogy eredménnyel járjanak az eddigi nagy jelentőségű intézkedések, amelyek — a történelem során először — valóban szocialista intézkedések, és máris hathatós eredményekkel járnak. A néphatóság és a termelők egyaránt felelősséggel tartoznak a közösségnek.

A munkásokat megszabadítottuk a régi parancsolási módszerektől, s most semmi szükség arra, hogy ugyanezt a rendszert alulról kényszerítsek rájuk, hiszen munkásaink nagyfokú érettségről tettek tanúbizonyságot. Amikor a képviselőházban beszámolót tartottam a munkásigazgatásról a gazdaságban, még mindig voltak bizonyos aggályaim, hogy sok nehézségünk lesz még, amíg a munkások megértik, hogy ezeket a nagy fontosságú történelmi feladatokat is képesek lesznek valóra váltani. Meg kell mondanom, örvendek, hogy aggályaim indokolatlanoknak bizonyultak, s hogy a munkások helyesen fogták fel feladataikat, és igen szorgosan és alkotó tehetséggel láttak hozzá a gyárak igazgatásához és az ipar fejlesztéséhez hazánkban". (Tito: Beszédek és cikkek, Fórum Könyvkiadó — Novi Sad, 1964. „A Niška Banjában tett látogatás alkalmával mondott beszéd", 1952. július 6.)

*

„Elvtársak és elvtársnők, szeretnék néhány szót szólni nektek népi forradalmunk és belső fejlődésünk egyik legnagyobb vívmányáról — a gyárak és vállalatok igazgatásának átadásáról a munkásoknak. Vonatkozik ez Macedóniára is, mint hazánk többi vidékére is. Amikor erről a kérdésről beszélek, meg kell mondanom, hogy az amit mondok, minden munkaközösségünkre vonatkozik, mert úgy tekintek rájuk, mint egyetlen egészre. Ezen a téren elvtársak, hatalmas eredményt értünk el, noha külföldön sőt egyesek hazánkban is nagy kétkedéssel fogadták. Amióta a munkaközösségek maguk vállalták a felelősséget az igazgatásért, azóta a

termelés fokozódott, de a minőség is javult. Többet takarékoskodhatnak, a kezdeményezés teljes mértékben kibontakozott, az emberek mind újabb és újabb lehetőségeket találnak, a választék pedig nagy arányban nőtt. Egyszóval, mindaz, amit azelőtt kívántunk, s amit a szigorú centralizáció, az államkapitalizmus egy fajtájának korszakában nem tudtunk elérni, most megvalósult.

Elvtársak és elvtársnők, ez a siker nagy tőke ügyünk számára, és nemcsak további belső fejlődésünkre nézve, hanem az egész világra nézve is. Ez azt jelenti, hogy a szocializmus, amely Jugoszláviában óriási léptekkel tör magának utat a kiteljesedés felé, valóban pompás dolog, valóban olyan rendszer, amely ebben a mindenféle kizsákmányolással és elnyomatással teli zűrzavaros világban fényes távlatokat nyit meg az emberiség előtt. Külföldiek érkeznek, és rendkívül nagy érdeklődéssel nézik — ahogyan ők mondják — ezt a csodát, látják, hogy nálunk nincs zűrzavar, noha minden vállalat magamagát igazgatja. Mégpedig azért nincs zűrzavar, mert embereink öntudatosak, jó szervezők és jó munkások, s gyorsan megtanulják azt, amibe belekezdenek; nincs zűrzavar, mert embereink szeretik a szocializmust, és tudják, hogy minden zűrzavar fékezője és akadályozója volna a szocializmus további fejlődésének; nincs zűrzavar, mert olyan dolgozó embereink, munkásaink és parasztjaink vannak, akik öntudatos polgárai a mi Jugoszláviánknak. Ez természetesen még nem minden. A falvakban nálunk még nincs szocializmus, de vannak öntudatos embereink, akik szeretik ezt a hazát, akik nem ellenzik a szocialista társadalom további fejlődését. Egyedül a szövetkezetekben van egy kis fennakadás. Mit tehetünk, ha nem úgy kezdtük, ahogyan kellett volna, és nem is volt mivel kezdenünk. Túlságosan gyors ütemben kezdtük. De először is — már beszéltem erről — ismerni kell az emberek gondolkodásmódját. A gondolkodásmód az elmúlt évezredek eredménye, és ezt nem lehet néhány év alatt teljesen megváltoztatni; másodszor, nem voltak megfelelő anyagi eszközeink; harmadszor, a mi parasztunk gyakorlatias gondolkodású, és nem volt képes nyomban meglátni a szövetkezeti élet előnyeit. Ezért tért át a parasztság nagy része az egyéni termelési módra. Ma már természetesen sokan belátták, különösen a fiatalok, hogy a földművelésnek ez a módja sokkal rosszabb, hogy látástól vakulásig kell kezdetleges eszközökkel dolgozniuk, és ezen a módon nem tudnak majd előrehaladni és annyit adni a társadalmi közösségnek, amennyit egyébként adhatnánk. És elkövetkezik majd az idő, amikor ezek a parasztok ismét szövetkezetbe lépnek, de egészen másképp, mint azelőtt: mi nem fogjuk őket szövetkezetbe hajtani, hanem kivárjuk, hogy ők maguk lássák be, ez érdekükben áll.

Ezeknek a megmaradt szövetkezeteknek is fokozatosan, anyagi lehetőségeinkhez mérten kell fejlődniük, néphatóságunk pedig siettetni fogja

a parasztokat, azokat is, akik szövetkezetben vannak, és azokat is, akik egyénileg művelik meg földjüket, mert nekünk fogyasztási cikkekre, élelmiszerre van szükségünk a lakosság élelmezésére, hogy ne kelljen külföldről behoznunk.

Ezt akartam mondani a faluról. Most szeretnék néhány szót szólni bizonyos káros jelenségekről, amelyek az általunk elért óriási sikerekhez képest másodrangúak. Előfordulnak például különböző visszásságok, előfordul bűnös és helytelen viszonyulás a társadalmi tulajdonhoz, és vannak helytelen felfogások a gyár tulajdonjogáról is stb. Egyes emberek nem értik meg, hogy a gyár az egész közösség, valamennyi népünk tulajdona, a munkaközösségek pedig igazgatják a gyárakat, és kötelesek harcolni, hogy minél többet termeljenek maguknak és az egész közösségnek. Nem magánszemélyek, sem egyes csoportok, hanem az egész közösség tulajdona a gyár. Előfordultak továbbá olyan visszásságok is, hogy az embereknél megszűnt az éberség az újból jelentkező kapitalista irányzatokkal szemben, egyes űzérekkel szemben, sőt mi több még termelőeszközöket is eladtak a szocialista szektorból az ilyen embereknek, akik azután munkások kizsákmányolására használták fel ezeket az eszközöket. Ez megengedhetetlen dolog szocialista társadalmunkban, ennek többé nem szabad megtörténnie.

Téves persze azt hinni, hogy ez a néhány káros jelenség, amely a gyárak társadalmi igazgatásának új rendszerében jutott érvényre, valami olyasmi, ami magából ebből a rendszerből és a szocialista társadalomból ered. Nem, ellenkezőleg, ez régi s mélyen a múltban gyökerezik. Egyes emberek még nem eléggé érettek. Régi felfogások ezek és a szocializmusnak nincs semmi köze hozzájuk. Ez csak azt jelenti, hogy egyesekben még nincs kellő szocialista öntudat. Ha majd ezt egyszer megszüntetjük, akkor ezek a visszásságok is megszűnnek. Helytelen volna valami ijesztőnek tekinteni ezeket a jelenségeket. Harcolni kell ellenük és arra törekedni, hogy kiküszöböljük őket, de ez nem tartóztathat fel bennünket a szocialista építés diadalmas útján. Már százszor megmondtam, hogy a szocializmus nem más, mint a polgárok nagyfokú öntudata, párosulva anyagi javakkal és iparosítással. Erre törekszünk, és ez fokozatosan, az emberek átnevelésével egyidejűleg fog megvalósulni, mert lehetetlen, hogy olyan múlt után, amilyen hazánké volt, minden ember egyformán gondolkozzék nálunk. Vannak eltérő vélemények, és ezeket a véleményeket fokozatosan kell összhangba hozni, hogy megteremtsük azt, ami a szocializmusban a legfontosabb — a gondolat és a cselekvés egységét." (Tito: Beszédek és cikkek, Forum Könyvkiadó — Novi Sad, 1964. „Szkopjei beszéd" (A macedón brigádok megalakításának tizedik évfordulóján) 1953. október 11.)

*

„Engedjétek meg, elvtársak és elvtársnők, hogy a munkaközösségekben itt-ott megnyilvánuló negatív dolgokról szólva, megemlítsem a legjellegzetesebbeket, amelyeknek, ha nem küszöböljük ki őket, igen káros következményük lehet egységes szocialista közösségünk felépítésére. Ilyen dolog mindenekelőtt a lokális szellem, vagyis az, hogy nem tartjuk szemünk előtt az egész közösség érdekeit. A lokális szellem különféle formákban nyilvánul meg, és összeegyeztethetetlen a közösségünkben uralkodó szocialista viszonyok helyes felfogásával. Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy szocialista társadalmunk egyetlen hatalmas munkaközösség, s ebben a munkaközösségben az egyéni érdekek összhangban kell, hogy legyenek az egész közösség érdekével. A közösségre nézve rendkívül káros, ha a gyárak és vállalatok között nem igazi szocialista viszony, hanem az erősebb jogának elve uralkodik. A tisztességtelen verseny és több rokon szakmájú vállalat létesítése csak azért, hogy konkurráljanak a már meglevő vállalatokkal, rendkívül káros jelenség, felesleges beruházásokat igényel, és ezeket a beruházásokat sokkal hasznosabb célokra lehetne fordítani. Hasonlóképpen káros jelenség az is, hogy egyes vállalatok nem hajlandók kooperálni, holott a kooperáció lehetővé teszi bizonyos árucikkek olcsóbb gyártását stb. Ezeket és más hasonló helytelenségeket ki kell küszöbölni, mert ez mind a munkásoknak, mind az egész közösségnek az érdeke.

Azonban, elvtársak, amikor nehézségeinkről és a munkásönigazgatásban megnyilvánult fogyatékosságokról szólunk, össze kell vetni őket az e rövid hét esztendő alatt elért óriási eredményekkel. Erről itt, ezen a kongresszuson is szólni kell, mert minél jobban ki kell domborítani, milyen ragyogóan vizsgáztak dolgozóink szocialista építésünknek ezen a nagy művén. Hatalmas iskola volt az elmúlt időszak, s ez idő alatt a foglalkoztatott munkások egyharmada, vagyis több mint 600 000 munkás és tisztviselő közreműködött az igazgatásban. Ez volt hazánk egyik legnehezebb időszaka, mert úgyszólván leküzdhetetlen nehézségekkel, mindenekelőtt gazdasági nehézségekkel kellett megküzdenünk, és a legnagyobb teher ebben az időszakban is a munkásosztály vállára nehezedett. Miközben jobb gazdasági feltételeket teremtett, sok mindenről le kellett mondania életszínvonala rovására, iparosításunk, hazánk átalakítása javára. Ha ma végignézünk hazánkon, sok-sok korszerűen felszerelt gyárat és vállalatot látunk, és ezek révén az egykor elmaradt Jugoszlávia egyre inkább fejlett ipari országgá alakult át. Dolgozóink alkotóereje éppen ebben a legnehezebb időszakban bízva saját képességükben bámulatra méltó sokoldalú önkezdeményezéssel lehetővé tették, hogy leküzdjük a fejlődésünk elé tornyosuló áthidalhatatlanoknak tűnő gazdasági nehézségeket. Bízvást állíthatjuk, hogy munkásosztályunknak a munkás-

önigazgatásban betöltött szerepe járult hozzá leginkább ahhoz, hogy ki tudtunk lábalni ebből a súlyos helyzetből.

Amikor ma egy kétes eredetű dogmatizmus dicsőítői kétségbe vonják munkásönigazgatási rendszerünk értékét, és anarchiának meg más egyébnek nevezik, semmi szükségünk sincs arra, hogy marxista szempontból elméletileg igazoljuk munkásönigazgatási rendszerünk helytállóságát és rendkívüli eredményességét, mert a gyakorlatban bebizonyította teljes értékét. Az eredmények önmagukért beszélnek. Munkásönigazgatási rendszerünk egyszersmind tettekkel bizonyította be a termelőeszközök társadalmasításáról szóló marxista elmélet életerejét és helytállóságát olyképpen, hogy a termelőeszközöket maguk a termelők igazgatják, és ezáltal igazán demokratikus és szocialista termelési viszonyokat teremtenek.

Nekünk természetesen nincs szándékunkban bárkire is rákényszeríteni rendszerünket, bár ezt gyakran szemünkre vetik, kötelesek vagyunk azonban megvédeni mindazokkal szemben, akik süketek és vakok a tények előtt, akik nem akarják meglátni hazánkban a valóságot. Úgy hiszem, hogy éppen a gyakorlatban elért eredményeink bizonyítják legjobban rendszerünk helyességét. Ezeket az eredményeket nemcsak a termelésben közvetlenül részvevő dolgozók látják, akik maguk igazgatnak, hanem ugyanúgy látja és érzi egész népünk, mint ahogy ismerik ezeket az eredményeket messze határainkon túl is.

Az sincs szándékunkban, hogy versenyezzünk, kinek a rendszere jobb és demokratikusabb, mert ezt legjobban maguk a termelők, minden szocialista ország dolgozóinak tömegei dönthetik el. A mi dolgozóink arra a meggyőződésre jutottak, hogy a gyári és vállalati önigazgatás nagy vívmány, és ez nyitja meg előttünk boldogabb életünk és jólétünk legszebb távlatát. Ha pedig munkásosztályunk elégedett ezzel az igazgatási rendszerrel — márpedig mély meggyőződésem szerint valóban elégedett, és mindig kész akár életével is megvédeni ezt a nagy vívmányát —, akkor nehéz megérteni, hogy hazánkon kívül egyes emberek miért törődnek annyira azzal, hogy jó-e vagy nem jó ez a munkásönigazgatási rendszer, és miért vonják kétségbe szocialista jellegét." (Tito: Beszédek és cikkek — Forum Könyvkiadó — Novi Sad, 1966. „A munkástanácsok I. kongresszusán mondott beszéd", Belgrád, 1957. június 25.)

*

„Az elmúlt időszak még jobban érvényre juttatta társadalmi és politikai rendszerünk alapvető intézményeit: a munkásönigazgatást és a társadalmi igazgatást. Az eddigi eredmények világosan mutatják, hogy a munkásönigazgatás ösztönözte és fokozta a termelők alkotó kezdeménye-

zését, akik mint az összes anyagi javak létrehozói, elfoglalták társadalmunkban az őket megillető helyet, egyszersmind nagyobb lehetőségük nyílt a termelőerők fejlesztésére és a termelés bővítésére. A munkásönigazgatás alapján további lépést tehettünk, és a termelőeszközök állami tulajdonáról áttérhetünk a társadalmi tulajdon formáira, mint ahogyan ebből kiindulva új viszonyt is tudtunk teremteni egyrészt az állam, másrészt a gazdaság, vagyis az egész társadalom között, azaz a tervezés és a gazdasági szervezetek önálló gazdasági kezdeményezése és tevékenysége között. A munkásönigazgatás fejlődése kifejezésre jut a Szövetségi Szkupstina által a múlt év végén hozott törvényekben is. E törvények értelmében maguk a közvetlen termelők döntenek a munkaviszony létesítéséről és megszüntetéséről, a személyi jövedelmekről és egyéb alapok felhasználásáról, persze rendszerünk általános elveinek keretein belül.

Az elmúlt négy esztendő során óriási eredményeket értünk el mind a munkásönigazgatás fejlesztése, mind a gazdasági rendszer kialakítása terén. A vállalati munkástanácsok és a társadalmi igazgatási szervek ma a szocialista szektorban a társadalmi össztermelésnek mintegy 73 százalékával rendelkezik, s ez bizonyítja, hogy hazánkban a gyakorlatban valósulnak meg a közvetlen szocialista demokrácia elvei.

Hazánkban a munkásönigazgatás révén évről évre mind több munkás kapcsolódik be a különféle gazdasági ágak irányításába. 1953-ban a vállalati munkástanácsoknak 157 874 tagja volt, 1957 végén pedig ez a szám 240 644-re emelkedett. A legutóbbi három esztendő alatt a munkástanácsokban évente átlag több mint 200 000 munkás működött. Fokozatosan a nők és a fiatalok is mind nagyobb számban kapnak helyet a munkástanácsokban és az igazgató bizottságokban." (Tito: Cikkek és beszédek, Forum Könyvkiadó — Novi Sad, 1966. „Expozé a Szövetségi Végrehajtó Tanács 1954—1957. évi munkájáról", Belgrád, 1958. április 19.)

*

„Hazánk szocialista fejlődésének legfontosabb jellegzetessége a társadalmi igazgatás, melynek alapja a legszélesebb körű demokrácia, a nép részvétele az igazgatásban, vagyis összes állampolgáraink ama joga, hogy közvetlenül vagy képviselők révén irányítsák a szocialista közösség összes ügyeit. Az önigazgatás a szocialista demokrácia mind tökéletesebb formáját fejleszti ki, különösen a kommunális rendszer és általában a társadalmi igazgatás kiteljesedése által.

A mind jobban kiterjedő decentralizáció nem idézett elő hazánkban anarchiát, mint ahogy külföldön olykor állították, hanem ellenkezőleg: a decentralizáció adottságai között a legnagyobb mértékben érvényre

jutott és kibontakozott hazánk dolgozóinak alkotó kezdeményezése. Államunk ezáltal hogy a decentralizáció útján a szocialista igazgatás funkcióit mind a gazdaságban, mind a többi társadalmi tevékenységben átruházta a termelőkre és a többi dolgozóra, csupán egy szükségszerű történelmi tettet vitt véghez az állam elhalásának folyamatában. Mert az állam funkciói abban az időszakban is, amikor a nép nevében kezébe vette a termelőeszközöket, csupán ideiglenes jellegűek voltak, utána azonban be kellett következnie annak az időszaknak, amikor ezeket az eszközöket és funkciókat fokozatosan a termelőknek és általában a népnek engedte át.

Ez a folyamat nem ment simán, nem ment nehézségek nélkül, mert ezek elkerülhetetlen velejárói az új társadalmi viszonyok kibontakozásának és az új társadalmi rendszer kialakításának. A fogyatékosságok főleg kezdetben ütköznek ki, amikor a régi csökevények még befolyásolják az új rendszer építőinek tudatát. Ez nyilvánult meg a munkástanácsok esetében is, amelyek csak a gyakorlati tevékenység során kezdték felismerni szerepüket, kötelességeiket és jogaikat.

Társadalmi és politikai rendszerünk fejlesztésében a következő főbb eredményeket értük el:

a) kialakítottuk képviselő-testületeinket, szkupstináinkat és bizottságainkat;

b) és az államgépezet egyéb szerveit és intézményeit;

c) fejlesztettük és megerősítettük a helyi önkormányzatot a szocialista kommunák elve alapján;

d) kialakítottuk a társadalmi igazgatás megannyi szervét a közszolgálatok területén;

e) kiterjesztettük és megszilárdítottuk a polgárok demokratikus jogait, s általában demokratizáltuk életünket és politikai berendezésünket;

f) kiegészítettük, tökéletesítettük és belsőleg összehangoltuk jogrendszerünket;

g) meghatároztuk a társadalmi és politikai szervezetek szerepét szocialista demokráciánk rendszerében.

A termelők tanácsának megalakításával a népszkupstinában és a népbizottságokban hazánk munkásosztálya döntő szerephez jutott azoknak a legfontosabb határozatoknak, törvényeknek, terveknek, költségvetéseknek és egyéb előírásoknak a megalkotásában, amelyek alapján a lehető leghelyesebb irányban haladhat tovább a szocialista építés és az anyagi eszközök elosztása.

Külön ki kell emelni, hogy a decentralizálási folyamat lehetővé tette a népbizottságok mint alapvető hatalmi szervek erőteljes fejlődését. A legjelentősebb intézkedés ebből a szempontból az új kommunális rendszer kialakítása, melyben az új járási és községi népbizottságok megváltozott

hatáskörrel és új szereppel átvették a hatalmi funkciókat az átszervezett területeken." (Tito: Cikkek és beszédek, Forum 1966. „A Kommunista Szövetség feladatai stb.", Ljubljana, 1958. április 12.)

*

„A JKSZ VIII. kongresszusától a IX. kongresszusig terjedő időben mélyreható változások következtek be a társadalmi-gazdasági és politikai rendszerben, és hazánk jelentős gazdasági haladást ért el.

A gazdasági és társadalmi reform lehetőséget adott az önigazgatás és gazdasági alapjának erősítésére, az önigazgatási alapon megszervezett termelő ama képességének erősítésére, hogy a bővített újratermelés hordozói legyenek, és lehetővé tette az állam szerepének lényeges csökkentését a jövedelemről való határozásban. Irányt vettünk az intenzívebb gazdálkodásra a munkatermelékenység minőségi emelésére, a világgazdaságba való szélesebb körű bekapcsolódásra és a termelési világszabványok elfogadására. Abból indultunk ki, hogy a termelők, vagyis a gazdasági és a társadalmi fejlődés hordozói szerepének erősítése, valamint az ő kezdeményezésükre és alkotásukra való támaszkodás egyúttal létrehozza a feltételeket a sikeres és sokoldalú társadalmi fejlődéshez. Csakis így bővíthetjük eredményesen társadalmunk gazdasági alapját, csakis így csökkenthetjük a hazánk egyes vidékeinek fejlettségi fokában mutatkozó különbségeket és biztosíthatjuk az életszínvonal szüntelen emelkedését.

A rendszerünkben végrehajtott változtatások szükségesek voltak. Az önigazgatás annyira fejlődött és érvényesült, hogy mindinkább összeütközésbe került a többletmunkának, különösen pedig a felhalmozásnak a termelőktől való nagyfokú elidegenedésével. Azelőtt a gazdaságon kívüli tényezőknek döntő befolyásuk volt a fejlődésre, mert ők rendelkeztek a felhalmozás legnagyobb részével. Ez tűzfészke volt az összeütközéseknek, kerékkötője az önigazgatási viszonyok további fejlődésének, emiatt csökkent a beruházások eredményessége, és jöttek létre olyan beruházások, amelyek meghaladták a reális lehetőségeket, bizonytalanságot keltettek és inflációs irányzatokat okoztak. Elengedhetetlenül szükséges volt, hogy határozott intézkedésekkel olyan feltételeket hozzunk létre, amelyek között szakíthatunk az extenzív gazdálkodással.

Forradalmunk további menetének — abban az irányban, hogy megvalósítsa a munkásosztály történelmi szerepét az új szocialista társadalom építésében — a szocialista társadalmi-gazdasági viszonyok önigazgatási rendszerének egyre sikeresebb építésén kell alakulnia.

Az a feladatunk, hogy a következő időszakban tovább építsük, megszilárdítsuk és hatékonyabbá tegyük az önigazgatást mind gazdasági té-

ren, mind pedig az összes társadalmi tevékenységben. Végleg ki kell harcolnunk, hogy a dolgozók legyenek az újratermelés legfőbb hordozói a társult munka különféle formáiban. Az eszközök koncentrálását és gazdasági alapon való felhasználásának irányítását elsősorban a termelőknek kell végezniük, mégpedig saját érdekeikkel és a szocialista fejlődés általános érdekeivel összhangban. Ehhez kell igazítani a bankok helyzetét és szerepét, hogy minél inkább a társult termelők érdekeit fejezzék ki.

Tőlünk távol kell állnia a monopólium minden formájának — a gazdasági és a társadalmi monopóliumnak egyaránt —, és nem szabad megengednünk, hogy lábra kapjon az újratermelés bármely területén; sem a bankokban, sem a kereskedelemben, sem a termelésben, sem a többi társadalmi tevékenységben.

Megfelelő megoldásokat kell találni a gazdasági rendszer különféle területeire — az árrendszerre, a devizarendszerre, a külkereskedelmi rendszerre, a bankrendszerre, az adórendszerre és a bővített újratermelés rendszerére —, s ezeket tovább kell tökéletesíteni az önigazgatás alapján. Minél előbb érvényesíteni kell a már elfogadott álláspontokat, azokat is, amelyeket e kongresszus előkészületeinek során alakítottunk ki.

Többek között minél előbb végre kell hajtani a Szövetségi Szkupstina határozatait az úgynevezett állami tőke felszámolásáról. Ezek a kimerítő vita után hozott határozatok igen világosak: az ún. állami tőkét teljes egészében külön számlán kell vezetni és a Szövetségi Szkupstina ellenőrzése alá helyezni.

Külön hangsúlyozni kell az intenzívebb integráció szükségességét. Az integráció a kedvező folyamatok ellenére sem fejlődik még kielégítő mértékben. Bizonyos elemek lehetővé teszik az autarkiát és a lokalizmust, tartósítják a gazdaság felaprózottságát, az elmaradott technológiát és a korszerűtlen üzemszervezést. Hasonlóképpen az integráció szükségességéről való tudat sem eléggé fejlett még. Gyorsabban ki kell küszöbölni mindazt, ami gátolja az integrációt, annál is inkább, mert az integrációs folyamatok nagy része a legtöbb esetben csak községi keretekben valósul meg, valamivel kevesebb a köztársaságok keretei között, és jóval kevesebb a köztársaságok területén túlmenően. Csak az utóbbi időben történtek nagyarányú integrációs vállalkozások az egyes köztársaságok keretében és tágabb területén.

A nagyobb arányú önigazgatási integráció elengedhetetlenül szükséges, hogy gazdaságunk sikeresen fejlődhessen és versenyképessé váljon a külföldi piacokon. Ez a módja annak, hogy a társult dolgozók átvegyék az állam funkcióinak legnagyobb részét, és ezáltal az önigazgatás teljes egészében beleszövődjön a társadalmi-gazdasági rendszerbe. Az integrációval fejleszteni kell a munka különféle társulási formáit mind a gazdaságban, mind más tevékenységekben is.

Az integrációs folyamatokban nem szabad megkerülni a kollektívák érdekeit. Ellenkezőleg, ezeknek az érdekeknek megfelelő önigazgatási formák révén teljes mértékben kifejezésre kell jutniuk. Ezért az integráció előkészítésében a tudomány eredményeire és a korszerű technológiára kell támaszkodni, az integrációt pedig a világosan megállapított gazdasági viszonyokkal összhangban kell megalapozni, vagyis abból az elvből kiindulva, hogy a gazdasági egységek, az üzemegységek, az egyes gyárak, kombinátok és más integrált közösségek gyakorolják az önigazgatást, főképpen határoznak a jövedelemről, továbbá megfelelő korszerű szervezési, tervezési és igazgatási módszereket alkalmaznak.

Az állam továbbra is közvetítő a termelők között — akik jövedelmük egy részét a társadalmi tevékenységek fenntartására fordítják — és az e tevékenységben dolgozók között. Ennek következményeképpen fennmarad a költségvetési mentalitás, nem eléggé ésszerűen használják fel az anyagi eszközöket, az egyes társadalmi tevékenységek nem fejlődnek megfelelőképpen, és elmaradnak a jövedelem elvének alkalmazásában, a munka szerinti elosztásban és az önigazgatásban. Ez egyúttal akadályozza e tevékenységek szerepének helyes értelmezését, pedig e tevékenységek fejlődése roppant fontos társadalmi haladásunk szempontjából.

A JKSZ-nek és társadalmunk minden szocialista tényezőjének fokoznia kell munkáját, és határozottan arra kell törekednie, hogy e tevékenységek problémái minél előbb és tartós alapon megoldódjanak. Ez elérhető, ha megakadályozzuk, hogy az anyagi eszközöket elidegenítsék azoktól, akik termelik őket, és akik érdekközösségeikben döntenek ezeknek az eszközöknek a társadalmi tevékenységben való felhasználásáról, annak színvonaláról és formáiról. Ezáltal közvetlenebb viszonyok jöhetnek létre a társadalmi tevékenységek szolgálatait igénybe vevő közösségek és a szolgáltatásokban társult dolgozók között.

A társadalmi-politikai közösségeknek biztosítaniuk kell ezekben a tevékenységekben az általános feltételeket az önigazgatási határozatokhoz és megállapodásokhoz szabályozniuk kell a dolgozók önigazgatási jogainak társadalmi védelmét, a kölcsönösség és szolidaritás elvének alkalmazását.

Nagymértékben változnak a viszonyok a szövetség és a köztársaságok, vagyis a szövetséget alkotó önigazgató társadalmi-politikai közösségek közötti viszonyok is. A szocialista köztársaságok egyenjogúan részt vesznek a szövetség politikájának kialakításában és megvalósításában, közvetlenül felelősek érte, részt vesznek továbbá minden közös érdekű kérdés felvetésében és megoldásában, valamint a szövetség törvényhozó és végrehajtó szerveinek kialakításában. A szövetség hatáskörébe tartozó összes ügyek intézésében és az egymás közti viszonyok szabályozásában a köztársaságok egyenlő joggal vesznek részt, nagyságuktól, gazdasági

erejüktől és lakosságuk számától függetlenül, az érdekek kölcsönös elfogadásának és összeegyeztetésének céljából, az önigazgatási testületek megbeszéléseinek és a szocialista szolidaritásnak az elvei alapján. Ezzel tartalmilag kiegészül a köztársaságok politikai szuverenitása, növekszik törvényhozó és egyéb illetékessége, és fokozódik felelőssége az egész társadalmi fejlődésért. A társadalmi alap önigazgatási viszonyainak fejlődésével és a szövetségi rendszer fejlődésével összhangban a szocialista tudományok is nagyobb önállóságra tesznek szert.

A JKSZ az eddig elért eredmények bíráló értékelésével következetesen megvalósítja az egyenjogú viszonyok fejlesztése és a nemzetek közötti kapcsolatok politikáját az önigazgatás alapján azáltal, hogy leküzdi a különféle nehézségeket, az egyenjogúság megbontását, az előítéleteket s a tudatos ellenállást a bürokratikus és nacionalista erők részéről . . .

A szocialista társadalmi viszonyok fejlesztése legyen a legfőbb elfoglaltságunk. Mindennapi politikánkban és gyakorlatunkban azonban nem mindig fordítottunk kellő gondot arra, hogy a szocialista önigazgatási viszonyok legyenek az összekötő kapcsok mindannyiunk között, Jugoszlávia minden népe és nemzetisége között. Ezért aktívabban kell fejlesztenünk az önigazgatást, hogy ennek alapján tömörítsük a dolgozókat, s így fejlesszük a népek és nemzetiségek közötti viszonyokat is. Nem szabad és nem fogunk engedni a különféle nacionalista irányzatoknak, hanem következetesen a szocialista elvek és közösségünk igazi összetartása szellemében kell tevékenykednünk." (Tito: Válogatott beszédek — Kossuth Könyvkiadó 1973. „Záróbeszéd a JKSZ IX. kongresszusán", 1969. március 15-én.)

*

„Az elfogadott álláspontokból és határozatokból nehezen születik akció. Szemmel látható egyben az is, hogy a kommunisták szövetsége soraiban vannak, akik az elfogadott álláspontok élének csorbítására, felhígítására és félreszorítására törekednek, a gyakorlati intézkedéseket pedig elhalasztják és semlegesítik. Ez azoknak a kérdéseknek az esetében jut kifejezésre, amelyek megoldásától a munkásosztály helyzetének erősödése függ a társadalmi-gazdasági és politikai viszonyokban, az alkotmányfüggelékek megvalósításában, a gazdasági stabilizáció politikájának végrehajtásában, a nem munkaeredményeken alapuló szociális különbségek kiküszöbölésében, valamint a kommunisták szövetsége politikájának és gyakorlatának más területein.

Az elfogadott határozatok végrehajtásának következetlensége, bizonytalansága és hatálytalansága rámutat a JKSZ szervezeteinek és vezető szerveinek következő hiányosságaira:

— a mukásosztály és a szocialista önigazgatás érdekeivel ellenkező nézetek és érdekek hatása;

— a bürokratikus mentalitás, a vagyonszerzési harc és a kispolgári pszichológia hatása, amely az elvszerű politikát politizálgatással és politikai intrikával váltja fel, gyakran a hazai és külföldi ellenséges elemek hatására;

— a meggyökerezett opportunizmus, amely igen gyakori jelenség; a komunisták szövetsége politikájával és ideológiájával ellentétes álláspontok és politikai magatartás megtűrése;

— a JKSZ politikai álláspontja megvalósításáért folytatott akciókban jelentkező eltérő magatartás és különböző fokú intenzivitás a társadalmi környezetben;

— az eszmei-politikai és akcióbeli egység hiánya, a csoportosulás, a frakciós tevékenység, és a hatalomért harcoló klikkek régi vagy új formákban való felújításának kísérlete.

A JKSZ csak az ilyen jelenségek kiküszöböléséért vívott, megalkuvást nem ismerő harccal biztosíthatja erős hatását a társadalmi fejlődésre.

A gazdasági és a nem gazdasági munkaszervezetekben a káderpolitika terén még mindig észlelhető egyeseknek és egyes csoportoknak bizonyos jogok bitorlására és monopolhelyzetre való törekvése. Ennek következtében a dolgozói kollektívákat és ezek önigazgatási szerveit megfosztották jogaiktól, és veszélybe kerültek az össztársadalmi érdekek is. E helyzet javítása érdekében okvetlenül szükség van a káderpolitikára vonatkozó megállapodások szerepének erősítésére és az e kérdéseket szabályozó törvényes és önigazgatási normák ellenőrzésére.

A forradalom jelenlegi fázisa döntő jelentőségű Jugoszlávia fejlődésére és a szocializmus megvalósítására. A kérdés lényege az, hogy a munkásosztály kezébe tudja-e venni a teljes társadalmi reprodukciót, és biztosítani tudja-e a társadalmi és politikai határozathozatalban őt megillető döntő szerepet, vagy pedig azon erők és viszonyok kerülnek túlsúlyba, amelyek ellentétben állnak a munkásosztály érdekeivel, a szocializmussal és az önigazgatással. Ebben a sorsdöntő pillanatban a JKSZ-re hatványozott felelősség hárul a táradalmi fejlődés irányvonalának meghatározásában, a szocialista önigazgatási rendszer fejlődéséért, minden társadalmi döntés szocialista tartalommal való kitöltéséért folyó harcban . . .” (Tito: Válogatott beszédek, Kossuth Könyvkiadó 1973. „Nyilatkozat a zágrábi »Vjesnik« című lapnak”, 1972. október 8.)

*

„Mikor feledkeztünk meg a munkásosztályról? Soha. Mindig azt követeltük, hogy társadalmi fejlődésünk lefontosabb tényezőjének kell te-

kinteni, és eszerint kell hozzá viszonyulni. Hangsúlyoztuk, hogy a munkásosztály az egész országépítés pillére, mert más nem is lehet. A munkásosztályt pedig a kommunisták vezetik. Mi küzdünk a munkásosztály alapvető jogainak megszilárdításáért. A XXI. és XXII. alkotmányfüggelékkel ezt törvénybe iktattuk. Most pedig azon fáradoztunk, hogy a törvény érvényesüljön. De lépten-nyomon ellenállásba ütköztünk. Körmönfont, agyafúrt módon gáncsolnak bennünket, közben krokodilkönnyeket hullatva emlegetik a munkásosztályt. De csak emlegetik. Valójában azonban minden cselekedetükkel ellene szegülnek a munkásosztályt megillető jogok érvényesítésének. Akár technokraták, akár bürokraták az osztályellenségek, mind egy bandába tartoznak. Ezért is szükséges, hogy a kommunisták szövetsége ne csak egységes legyen, hanem elméleti és gyakorlati szempontból is képes legyen — legalábbis legnagyobb része — túljárni a munkásosztály ellenségeinek eszén, hogy felülkerekedjen mindazokon, akik meg akarják akadályozni szerepének erősítését. Ilyenek pedig sokan vannak, s haladéktalanul harcba kell szállnunk velük.

D. J.: Kérném, Tito elvtárs, térjünk ki az alkotmányfüggelékekre. Milyen közvetlen intézkedések várhatók a politikai hatalom társadalmasításáért vívott harcban?

Tito: Amikor az alkotmányfüggelékekről beszélünk, és mindenekelőtt a XXI. és XXII. függelékre gondolok, amely a munkásosztály szerepére és jogaira vonatkozik. Vajon ki fogja megmagyarázni ezeket a jogokat, ha nem a kommunisták? Sok olyan kollektívánk van ugyanis, amely nincs tisztában önigazgatói jogaival, nem eléggé éber, és egyszerűen megengedi, hogy a technokraták gyakran félrevezessék és azt csináljanak vele, amit akarnak. Mi azonban a technokrácia ellen nem harcolhatunk csupán kívülről, elsősorban magukban a kollektívákban kell küzdeni ellene, ott, ahol az kifejezésre jut. Ez nem azt jelenti, hogy akadályozni akarjuk a szakembereket funkcióik gyakorlásában. A vezető káderek iránti magatartásnak azonban összhangban kell lennie az alkotmányfüggelékekkel. Ezért mindenekelőtt a kommunistáknak kell harcolniuk, méghozzá fáradhatatlanul. Előfordul ugyanis, hogy munkabeszüntetésre kerül sor, amikor a munkások valami miatt hátrányba kerülnek. Ilyen dolgoknak nem kellene bekövetkezniük. Én emiatt egyáltalán nem hibáztatom a munkásokat. A technokratákat és a bürokratákat okolom, akik igen szoros kapcsolatban állnak egymással, és nem akarnak meglátni egyes dolgokat. Nem akarják megoldani a problémákat, mielőtt a munkások ki nem robbanak, s amikor a munkások tiltakoznak, akkor rendezik is az ügyet". (Tito: Válogatott beszédek, Kossuth Könyvkiadó 1973, „Nyilatkozat a zágrábi „Vjesnik" című lapnak", 1972. október 8.)

*

„Mindenkor követeltem és ma is követelem a munkásosztály közvetlen hatását a kommunisták szövetségében és általában a társadalomban, azt hangoztatva, hogy a munkásosztálynak az egész országban azonos érdekei vannak, s hogy nincsenek külön munkásosztályok a köztársaságokban és a tartományokban. Erre mindenki bólogat, ám a gyakorlat merőben mást mutat. A gyakorlatban a nemzetek és nemzetiségek, illetőleg a köztársaságok és tartományok szuverenitása és önálló döntéshozatala melletti határozott állásfoglalásunk összekeveredett az egész ország munkásosztályának osztályszolidaritásával és egységével. Figyelmen kívül maradt, hogy rendszerünkben, a mi feltételeink között, a társadalmi viszonyok mai fejlettségi fokán a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége az az összetartó és integrációs erő, amely az egységes termelés viszonyok mellett egyedül képes feloldani hazánk minden társadalmi és gazdasági ellentmondását.

Szerintem különösen elfogadhatatlan a társadalomtudományok területén dolgozó értelmiségek szembeállítása a munkásosztállyal, sőt a műszaki értelmiséggel is.

Az értelmiség számára az önigazgatás nyújtja a legjobb feltételeket a szabad alkotásra, a kezdeményezés teljes kibontakozására. Éppen ezzel magyarázható, hogy az értelmiség óriási többsége magáévá tette az önigazgatási rendszert, a többi dolgozó emberrel együtt alkalmazza azt a mindennapi gyakorlatban és síkraszáll annak tökéletesítéséért.

Értelmiségünk helyzete nem tekinthető önigazgatási fejlődésünktől elszigetelten. Az eszmei és politikai áramlatok az értelmiségiek soraiban lényegében a társadalom meghatározott helyzetéből és anyagi bázisából erednek. Itt nem csak arra a pozitívumra gondolok, amelyről beszéltem, hanem az önigazgatás elleni és más antiszocialista irányzatokra is, amelyekkel találkozunk, és amelyek szocialista irányzatokra is, amelyekkel találkozunk, és amelyek nem ritka jelenségek az értelmiségiek között. Itt voltaképpen dogmatikus, anarcho-liberalista, technokrata, nacionalista és más antimarxista felfogásokról és magatartásokról van szó.

Látszólag ezek egymástól különálló cselekmények, de lényegében az önigazgatáshoz való szembehelyezkedéshez vezetnek, ez az ő közös nevezőjük. Az ilyen jelenségek hordozói és e koncepciók képviselői elkülönültek a munkásosztálytól. Egyeseknél az ellenállás ama törekvésnek a kifejezése, hogy megőrizzék kiváltságos társadalmi helyzetüket, másoknál pedig az, hogy ráerőszakolják magukat a társadalomra és újabb pozíciókat szerezzenek. Ebből ered az a törekvés is, hogy az értelmiség egy része elzárkózik a társadalom többi részétől, mindenekelőtt a munkásosztálytól. Hangsúlyozni szeretném, hogy az ilyen felfogások és irányzatok egyben a tudomány fejlődésének fékezői és hordozóik csaknem mindenkor az

alkotási tehetetlenség kifejezői." (Tito: Válogatott beszédek, Kossuth Könyvkiadó, 1973. „Beszéd a belgrádi egyetem professzorai és hallgatói előtt" 1972. dec. 2.)

*

„E dinamikus fejlődésben a társadalmi folyamatok mind összetettebbekké váltak, új formákat és méreteket öltöttek, az általános életkörülmények rendkívül gyorsan változtak, s ezzel együtt változtak az emberek szokásai, öntudatosabbakká váltak. Ez azonban nem történhetett ellentmondások, új problémák keletkezése nélkül. A társadalom forradalmi átalakulásában többé-kevésbé elkerülhetetlenek a konfrontációk, a konfliktusok, amelyek elsősorban a gyors fejlődés kifejezői, lényegében azonban eszmei és osztályösszeütközések.

Elvtársnők és elvtársak! Nyilvánvaló, hogy törekvéseink és tevékenységünk középpontjában az önigazgatás áll, annak erősítése és tökéletesítése, ami alatt a vele szemben mutatkozó nem kis ellenállás leküzdése is értendő. Az egész eddigi tapasztalat azt bizonyítja, hogy az önigazgatás csak tudatos társadalmi tevékenységgel fejleszthető. Ez pedig a kommunisták szövetsége, mint a munkásosztály eszmeileg, politikailag egységes és akcióképes szervezete nélkül nem biztosítható, sőt mi több, nélküle maga a munkásosztály sem szerezhet döntő pozíciót a társadalomban. Éppen ezért az önigazgatás összes ellenzői, a számunkra idegen társadalmi szerepét vonták kétségbe, e szerepet próbálták aláásni és lehetetlenné tenni.

A munkásokra vonatkozó alkotmányfüggelékek elfogadása után — amely függelékek meghatározzák a munkásosztály döntő szerepe megvalósításának formáit a társult munka szervezeteiben — szükségszerűen további lépést kellett tennünk. Tökéletesíteni kellett ugyanis a társadalmi-politikai és gazdasági rendszert, hogy az lehetővé tegye a munkásosztály számára a társadalmi újratermelés teljes folyamatának ellenőrzését, valamint, hogy az önigazgatás felölelje a társadalmi élet minden területét, kezdve a társult munka alapszervezetétől és a községtől egészen a föderációig. Az alkotmánymódosítások második szakaszának éppen ez a feladata.

Ezzel összhangban előirányoztuk a szkupstina rendszernek delegálási elv szerinti kiépítését is. Ez azt jelenti, hogy a dolgozók a maguk soraiból közvetlenül jelölnek küldötteket a község és a köztársaság szkupstinájába, s azok döntenek majd a társadalmi fejlődés valamennyi lényeges kérdésében. Ezáltal megszűnik a klasszikus képviseleti rendszer. Javaslatok készültek az új Szövetségi Skupstinára, mert azt is feltétlenül össze kell hangolni az összes társadalmi változásokkal és a föderáció új jellegével. A delegálási rendszerrel sokkal jobban lehet biztosítani azt, hogy a Szövetségi Szkupstina valóban a hatalom és a dolgozók önigazgatásá-

nak a szerve legyen. A Szövetségi Szkupstinának a jövőben még magasabb színvonalra kell emelnie a köztársaságok közötti megállapodás elvét valamennyi társadalmi-politikai és gazdasági kulcskérdésben. A szkupstina lesz majd az a hely, ahol megvalósulnak a köztársaságok közötti megállapodások és egyezmények. Ezáltal pedig a szkupstina szavatolja majd népeink és nemzetiségeink egyenjogúságának legmagasabb fokát.

Az új alkotmánnyal meghatározzuk majd a társadalmi-gazdasági rendszer területén azokat a viszonyokat, amelyek az önigazgatásnak megfelelnek. Ide tartozik majd az a mechanizmus is, amellyel kiküszöbölődik az állami tulajdon eleme és az áru-pénz viszonyok ösztönössége. E tekintetben az alkotmány olyan megoldásokat irányoz elő, amelyekkel biztosítható, hogy az anyagi eszközök társulásának és koncentrálásának valamennyi formája minden pillanatban a dolgozók ellenőrzése alatt legyen. Az új alkotmánytervezet nagy jelentőséget tulajdonít a társadalmi tervezésnek is, és kiterjesztésének a társult munka alapszervezeteire és közösségeire. Ily módon kell megvalósítani a társadalom egybehangolt fejlesztését és önigazgatási integrálását. Mindebben megkülönböztetett hely illeti meg az önigazgatási megegyezéseket és a társadalmi megállapodásokat.

Az új alkotmánytervezet szövege az előző alkotmánynál világosabban határozza meg a társadalmi tulajdon fogalmát, vagyis azt, hogy az teljes egészében a társadalmat illeti meg. Ez pedig azt jelenti, hogy a társadalmi vagyonnal és jövedelemmel való rendelkezés során mindenkinek tiszteletben kell tartania az általános társadalmi érdekeket és a megállapodáshoz kell tartania magát. Az a jövedelem például, amelyet a társult munka valamelyik szervezete megteremt, nemcsak az ott foglalkoztatott munkások erőfeszítésének eredménye, hanem bizonyos módon valamennyi dolgozó, sőt még az előző nemzedékekhez tartozó dolgozók erőfeszítéseinek eredménye is.

Történelmi jelentőségűek tehát azok a változások, amelyeknek megvalósítására törekszünk. Nem arról van szó, hogy a meglevő alkotmányt toldozgassuk vagy bővítgessük, hanem társadalmunk alapjában, a termelési viszonyokban, valamint az egész felépítményben hajtunk végre forradalmi módosításokat. Úgy hiszem, teljes joggal hangsúlyozhatom, hogy a termelők és az összes dolgozók történelmük során eddig soha nem álltak közelebb a marxista klasszikusok elképzeléseinek megvalósításához, vagyis ahhoz, hogy a dolgozók rendelkeznek munkájuk eredményeivel, és döntő szerepük van a társadalom egész politikájának irányításában." (Tito: Válogatott beszédek, Kossuth Könyvkiadó, 1973. „Expozé a szövetségi általános gyűlésen" 1973. április 23.)

*

„Az új alkotmány elfogadásával, amelynek fő értelme hogy az összes társadalmi ügyekben biztosítsa a munkásosztály és a társult munka döntő szerepét, a szocializmusért folyó harcunk új szakaszába lépünk. E harc lényege és fő célja az, hogy a munkásosztály nevében gyakorolt hatalom magának az osztálynak és minden dolgozónak a hatalmává változzon át, hogy a társult munka dolgozói közvetlenül döntsenek munkájuk eszközeiről, feltételeiről és gyümölcseiről s általában a társadalmi életről.

Az elmúlt időszakban szerzett tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a szocializmust és az önigazgatást fenyegető legnagyobb veszély a nacionalizmus, a liberalizmus és a dogmatizmus eszmei leple mögé bújt technokrácia és bürokrácia. E szocialistaellenes és önigazgatásellenes törekvések és jelenségek gyökerét, a társadalmi újratermelés eszközeinek és funkciójának a dolgozóktól való elidegenítésében és a különféle gazdasági és politikai hatalmi központok ezen az alapon való önállósulásában kell keresni. Nyilvánvaló, hogy minderre lehetőséget nyújtanak a szocialista erők soraiban megnyilvánuló különféle szubjektív fogyatékosságok, és kedveznek nekik olyan jelenségek is, mint amilyen a karrierizmus, a vezérkedés, a csoportos hatalmi harc stb.

Támadásuk mindenekelőtt társadalmi és gazdasági viszonyok rendszere ellen irányult, amely biztosítja a dolgozók uralmát saját munkájuk feltételei és eredményei fölött. Mert a dolgozók ilyen helyzete közvetlenül ássa alá ezen erők helyzetét és hatalmát. Ezért tanúsítottak ellenállást a JKSZ minden kezdeményezésével és akciójával szemben, amelynek az volt a célja, hogy a társadalmi és a gazdasági viszonyok megfelelő módosításával erősítse a munkásosztály helyzetét. Ezenfelül nem riadtak vissza attól sem, hogy olyasféle elméleteket fejlesszenek ki, amelyek szerint az önigazgatás — állítólag — egy elmaradott gazdaságnak felel meg, összeférhetetlen a technológia modern előrehaladásával, anarchiát és szervezetlenséget teremt a gazdaságban és általában a társadalmi életben. A káros gazdasági jelenségeket, amelyeket éppen a bürokratikus centralizmus maradványai és a technokrácia jelenségei idéztek elő, az önigazgatás rovására írták.

Másrészt támadások indultak a politikai rendszer ellen is. Mindenekelőtt arra, hogy megváltoztassák a rendszer osztálylényegét, illetve gyengítsék a munkásosztály és a forradalmi szocialista erők helyzetét az államhatalom rendszerében és ezáltal általában a társadalomban is. Az ilyenfajta támadásokat néha a demokráciáért vívott harc cégére alatt folytatták. Néha meg nacionalista érveket hangoztattak. Támadásokat intéztek a szélsőbaloldaliság leple alatt is, lényegében pedig munkásellenes és kispolgári szólamokat hangoztattak holmiféle értelmiségi elit uralmának múlhatatlan szüksége voltáról — a munkásosztály nevében.

Köztudomású, hogy egyetlen társadalmi rendszer sem létezhet, nem lehet szilárd, ha a hatalmat nem szervezték meg megfelelő politikai rendszerben. Természetes, hogy minden társadalom fölépíti a maga politikai rendszerét, összhangban a termelési és osztályviszonyok jellegével, amelyeket fenntartani és védenie kell. A burzsoá állam politikai rendszere a tőke magántulajdonának fenntartását és működését kell szolgálnia. A mi politikai rendszerünknek a társadalmi tulajdonon, a munkásosztály uralmán, önigazgatásán, alapuló szocialista termelési viszonyok fenntartását és működését kell szolgálnia. Mindig hangoztattuk, hogy társadalmunknak mindemiatt olyan politikai rendszerre van szüksége, amely osztálylényegénél fogva a proletariátus diktatúrájának sajátos formája, amely a szocialista termelési viszonyok önigazgatási formáján alapszik. Olyan önigazgatási demokrata rendszernek kell ennek lennie, amely biztosítani és továbbfejleszteni tudja a szocialista önigazgatási viszonyokat. Minden támadás tehát, amely politikai rendszerünk legfontosabb alapjai ellen irányul, főleg amelynek célja aláásni ezeket az alapokat a mindennapi gyakorlatban, egyszersmind szocialista rendszerünk szilárdságát ingatja meg. Ily módon keletkeztek a politikai válságok tűzfészkei az elmúlt időszakban.

A dolgozóknak, a társadalmi újratermelésben elfoglalt társadalmi és gazdasági helyzete szempontjából döntő fontosságú azon elv valóra váltása, hogy a dolgozót illeti meg az elidegeníthetetlen jog, hogy saját személyi és társadalmi szükségleteinek kielégítése céljából dolgozzon a társadalmi tulajdonban levő munkaeszközökkel, és hogy a társult munkában dolgozó többi munkással egyenrangúan, szabadon — igazgassa a maga munkáját, munkájának feltételeit és eredményeit. Ebben a jogban jut kifejezésre az alapvető szocialista termelési viszonyok, a társadalmi tulajdon lényege. A termelőeszközök társadalmi tulajdona — mint a munka és a munkásosztály felszabadulásának alapja, valamint a szocializmus lényegbevágó ismérve — feltételezi a dolgozók közvetlen igazgatását azon eszközök fölött, amelyeket ők teremtenek és mindennap megújítanak, és amelyek lényegében saját holt munkájuk eredményei.

A dolgozóknak a termelőeszközökhöz való ilyen viszonya adta meg az alapot az önigazgatás rendszerének fokozottabb eredményességéhez — összehasonlítva bármilyen más rendszerrel. Ugyanis, ha a munkás — a társadalom alapvető termelőerője — maga az ura munkája feltételeinek és eredményeinek, ha önmagáért dolgozik és igazgatja saját munkáját, mindez arra serkenti, hogy fejlessze saját munkaképességét, a munka gazdaságosságát és eszközeit, és hogy ésszerűen rendelkezzen a munka eredményeivel. A munkás semmiféle más rendszerben nem tanúsíthat ilyen viszonyt a munka iránt.

Nyilvánvaló, hogy a munkás nem valósíthatja meg elszigetelt egyénként azt az elidegeníthetetlen jogát, hogy döntsön munkájáról és a munka eredményeiről, hanem csak együttesen a társult munkában dolgozó többi munkással. Ezen társulás alapvető formája a társult munka alapszervezete, amelyben minden munkás, egyenjogúan a többi munkással, közvetlenül igazgatja saját munkáját és a társadalmi újratermelés eszközeit, és amelyben dönt a jövedelmről, a társult munka közös eredményéről. Éppen a munkásnak az alapszervezetben elfoglalt ilyen helyzete az, aminek meg kell akadályoznia, hogy bárki is bitorolhassa jogait.

A társult munka alapszervezete természetesen nem zárt, autarchikus, önmagát kielégítő egység. A társadalmi munka teljes termelékenysége szakadatlan fokozásának szükségessége, mint az egyre jobb életfeltételek alapja, megköveteli a munka mind közvetlenebb társítását. A munka közvetlen és egyre teljesebb társítása a szocialista társadalomban is fokozatosan valósul meg a társadalom termelőerőinek fejlődésével összefüggésben, ami mindenképpen elkerülhetetlen. Egyébként objektíve szükségszerű folyamatként lényegi meghatározója a kommunista társadalom kialakulása történelmi szükségszerűségének is, a társadalomnak a termelők szabad társulásává való átalakulásának.

Éppen itt azonban, elsősorban az anyagi és a társadalmi fejlődés jelenlegi fokán rejtőzik az a veszély, hogy kialakul egy önállósuló igazgatási réteg, amely monopolizálja az igazgatás funkcióit.

Ilyen értelemben mindenekelőtt a társadalmi eszközök és a jövedelem fölötti döntéshozatal joga teljes egészében a társult munka alapszervezeteiben dolgozó munkásokat illeti meg. Ezeket az eszközöket a társult munka különféle szervezeti formáiban társítják és a jövedelmet együttesen valósítják meg bennük. Sohasem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy ezek az eszközök társítottak és a jövedelmet közösen valósították meg, és róluk az eszköztársító alapszervezetekben dolgozó munkások döntenek, illetve azok, akik a jövedelmet közösen valósították meg.

A társult munka valamennyi alapszervezetében a dolgozók helyzete — az a körülmény, hogy maguk viselik döntéseik következményeit, hogy a jövedelem, amelyet az alapszervezetben valósítanak meg, önigazgatási jogaik anyagi alapja, és hogy ennélfogva szakadatlanul fokozniuk kell munkájuk termelékenységét — adja meg külön-külön minden szervezetben a dolgozók ésszerű magatartásának alapját, azt, hogy a saját érdekükben azt tegyék, ami valamennyi dolgozó általános érdekét szolgálja. Tisztában kell lennünk azonban azzal, hogy az alapszervezetekben a dolgozóknak az eszközökről és a jövedelemről való döntése nem olyasvalami, amihez senki másnak nincs köze. Mert a társadalmi eszközökről és a jövedelemről van szó, amely nemcsak a jövedelmet megvalósító szervezetben dolgozók munkájának eredménye, hanem az össztársadalmi munkáé is. Az

erről való döntéshozatal a dolgozók társadalmi funkciója, amely tartalmazza minden alapszervezet dolgozóinak felelősségét a többi alapszervezet dolgozói és az egész társadalom iránt." (A Jugoszláv Kommunista Szövetség tizedik kongresszusa — Dokumentumok; Forum — Újvidék, 1974.)

*

„A Végrehajtó Bizottság titkára a továbbiakban idézte Tito elnöknek Brezsnyevhez intézett szavait:

„Azt szeretném, ha egyszer és mindenkorra megértenék és elfogadnák, hogy a jugoszláv önigazgatási rendszer tartós jellegű és lényegi törekvésünk. Ez a rendszer felel meg legjobban hazánkban a szocialista országépítés feltételeinek. Ez nem csupán pillanatnyi álláspont, a párt politikai álláspontja. Ez egész népünk egyöntetű törekvése, ez már olyan gyakorlat, amely óriási eredményeket hozott és hoz ma is." (Tito elnök Brezsnyevhez intézett soraiból — 1976. Magyar Szó, 1976. november 27-én, 4. old.)

*

„Mindenekelőtt hangsúlyozni akarom, hogy az utóbbi években erőteljesen haladunk előre a szocialista önigazgatás átfogó rendszerének építésében. Sok fontos megállapodás született a leendő társadalmi-gazdasági fejlődés irányelveiről. Létrejöttek az alkotmányban előirányzott szervek és intézmények. Kidolgoztuk az akcióprogramokat, hogy minél tökéletesebben szavatoljuk a munkásosztály vezető szerepét a társadalmi-gazdasági és a politikai élet minden területén. Elfogadtunk sok új törvényt, s a legfontosabbat közülük, a társult munkáról szóló törvényt éppen most hoztuk meg. Az elmondottaknak köszönhetően fokozódott szocialista önigazgatású társadalmunk szilárdsága, és megszületett további fejlesztésének világos távlata.

A föderációban új viszonyok jöttek létre. Érvényesült a köztársaságok és tartományok önigazgatási önállósága, és egyúttal megerősödött egységük is. Ma sokkal felelősebbnek érzik magukat nemcsak saját fejlődésükért, hanem az egész közösség előrehaladásáért. Mert csak ilyen politikában látják Jugoszlávia nemzetei és nemzetiségei a teljes nemzeti érvényesülések és a sokoldalú szocialista fejlődés lehetőségét.

Intenzív tevékenység folyik tehát társadalmunk további önigazgatási átalakítására. Ez a harc, amelyet világos politikai platform és világosan meghatározott távlatok alapján folytatunk, kifejezi polgáraink igazi hangulatát és hazánk jelenlegi társadalmi-politikai helyzetének pozitív jelleg-

zetességeit. Ez a helyzet annál inkább jelentős, mert a belső ellenállások és ellentmondások demokratikus alapon történő leküzdésével, valamint különböző irányból hazánkra nehezedő állandó nyomásokkal való sikeres szembehelyezkedéssel egyidejűleg teremtettük meg. Ez egyúttal igazolja a Jugoszláv Kommunista Szövetség politikájának helyességét, pártunk egységét és szilárdságát, valamint egész közösségünk összetartását és szilárdságát is." (J. B. Tito beszéde a JSZSZK Szövetségi Képviselőházában — 1976. november 26-án. Magyar Szó, 1976. november 27-én, 1. és 4. old.)

*

„A tudományos tevékenység mindenekelőtt önigazgatási érdekközösségek révén történő önigazgatási szerveződése olyan demokratikus társadalmi keretet jelent, amely szavatolni tudja, hogy az alkotók és az összes dolgozók hatékonyan és egyenjogúan hozzájáruljanak a tudomány és a társadalmi gyakorlat integrálódásához. Ezáltal a tudomány bekapcsolódik a szocialista önigazgatási rendszerünk további fejlesztésével kapcsolatos összes probléma megoldásába, és hozzájárul a fejlődés során jelentkező akadályok és ellentmondások leküzdéséhez.

Hogy a termelőerők és a szocialista önigazgatási viszony fejlesztésének befolyásos tényezőjévé válhasson, a tudománynak ki kell lépnie az akadémiai elzárkózottságból, amely absztrakt és meddő vitákhoz és kritikákhoz vezet, meg kell szabadulnia a dogmatikus és apologetikus szűklátókörűségtől, amely gátolja a tudományos eszmék alkotó szellemű és szabad fejlődését.

Le kell szögeznem, hogy a tudomány és általában az alkotótevékenység reális pozíciója és társadalmi lénye meglehetősen lassan és nehézkesen változik meg. Az e területen megnyilvánuló társadalmi-gazdasági viszonyokban elég sok a maradiság, még mindig nem dominál az önigazgatás. Előfordul az a vélemény is, hogy az anyagi termelés, valamint a szellemi munka társítása pragmatikus pozíciókra taszítja a tudományt, és gátolja a szabad alkotást. Itt az ideje, hogy megmutassuk, az ilyen felfogások mennyire a szószólóik gondolati tehetetlenségének következménye és azon feladatok bonyolultságától és nagyságától való rettegés kifejezője, amelyek szocialista önigazgatású társadalmunkban és általában a jelenkori világban hárulnak a tudományra és az alkotótevékenységre.

Napjainkban többé nem kell bizonyítani, hogy az önigazgatás nyújtja a legtágabb értelemben az alkotás legmegfelelőbb lehetőségeit. Az e terület önigazgatási átalakulásának konkrét útjai azonban nyilván igen bonyolultak. Ezért állandóan olyan eszmei harcra van szükség, amelyben az eddiginél sokkal nagyobb mértékben kell részt venniük maguknak a tu-

dományos kutatóknak és alkotóknak is". (J. B. Tito beszéde a Crna Gora-i Tudományos és Művészeti Akadémia ünnepi ülésén — az Akadémia tiszteletbeli tagjává való megválasztásakor, Titograd, 1977. február 25-én. Magyar Szó, 1977. febr. 26-án, 1. old.)

Válogatta és összeállította
Molnár Irén

Rezime

TITO — o samoupravljanju

— zbirka tekstova —

Povodom 40. godišnjice, otkad je drug Tito na čelu SKJ, i 85. rođendana, autor ovih izbora tekstova je nastojala da sastavi najznačajnije reči predsednika republike o samoupravljanju, kao društvenom odnosu ili sistemu kod nas. Činjenica je, da drug Tito kao inicijator novih, humanijih društvenih odnosa, uvek imao pred očima bolji život radničke klase i promene u našoj revoluciji, koje će jednom doneti besklasno društvo, lišen protivurečnosti i sukoba. Kao revolucionar i marksista, Tito je uvek gledao na tok revolucije kao na proces koji se neprestano menja, usavršava. Istovremeno, sukobljavajući se na nazadnim, oportunističkim i malograđanskim snagama. Drug Tito je uvek blagovremeno upozoravao na one opasnosti koje bi mogle da koče razvoj samoupravljanja radničke klase.

Činjenica je, da Jugoslavija na svojevrstan način gradi socijalizam i da smo najdalje otišli u uvođenju demokratskih načina upravljanja društvom. Ipak, nikad nismo tvrdili da smo mi izmislili samoupravljanje kao društveni proces. Razradu ovih teza počeli su Marks i Engels na iskustvima Pariske komune, a nastavili su radnici tokom istorije kroz dugotrajnu borbu za klasno oslobođenje.

Zbirka tekstova je sastavljena na osnovu objavljenih govora i članaka druga Tita, u hronološkom redu, imajući u vidu sudbonosne trenutke naše revolucije i najkarakterističnije momente, tokom našeg društvenog razvoja.

Summary

On Self-Management

— extracts from Tito's works —

On the occasion of the 40th anniversary of Tito's leadership of the Yug. League of Communists and his 85th birthday, the editor of these extracts has attempted to collect the president's most significant statements about selfmanagement. President Tito, the originator of new humanitarian social relations, has always acted in the best interest of the working class, always aware of revolutionary

changes aimed at creating a classless society void of conflicts and contradictions. As a revolutionary and marxist he has always regarded revolution as a process which constantly changes and improves. Opposing reactionary, opportunistic and petty bourgeois forces, he has always warned us in times of crisis, pointing out the dangers threatening our self-managing development.

It is a well known fact that we are building socialism on our own and also that we have gone o long way in introducing democratic forms of social management, yet we have never claimed to have invented self-management. The elaboration of these theses was undertaken by Marx and Engels on the basis of the experience of the Paris Commune, and continued by the working class in the course of history of the class struggle for freedom.

The extracts were collected chronologically from President Tito's published speeches and articles, in view of the crucial moments of our revolution and the most prominent stages of our social development.